

YASHIL IQTISODIYOTDAGI SANOAT TARMOQLARINING INNOVATSION-INVESTITSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Komolov Sadriddin Xayriddinovich

Fan va texnologiyalar universiteti

“Iqtisodiyot” kafedarsi katta o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11005244>

Annotatsiya. Sanoat tarmoqlarining yashil iqtisodiyotga o‘tishda innovatsiyalarni hamda toza texnologiyalarni rivojlantirish va ekologik toza amaliyotlarni amalga oshirish uchun katta sarmoyalarni jalg etishni taqazo etadi. Biroq, yashil iqtisodiyotga zarur investitsiyalarni jalg qilish juda qiyin vazifa bo‘lib qolmoqda. Ushbu maqola sanoat tarmoqlarining innovatsion-investitsion rivojlanishi samaradorligini oshirish imkoniyatlarini o‘rganadi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, tiklanadigan energiya resurslari, investitsiya muhiti, Innovatsion texnologiyalar, ekologiya, iqtisodiy barqarorlik, ishlab chiqarish jarayoni.

Аннотация. Переход промышленных секторов к зеленой экономике требует привлечения крупных инвестиций для инноваций и развития чистых технологий и внедрения экологически чистых практик. Однако привлечение необходимых инвестиций в «зеленую» экономику остается непростой задачей. В данной статье рассматриваются возможности повышения эффективности инновационно-инвестиционного развития отраслей промышленности.

Ключевые слова: зеленая экономика, возобновляемые источники энергии, инвестиционная среда, инновационные технологии, экология, экономическая стабильность, производственный процесс.

Abstract. The transition of industrial sectors to a green economy requires attracting large investments for innovation and the development of clean technologies and the introduction of environmentally friendly practices. However, attracting the necessary investment in the green economy remains a challenge. This article examines the possibilities of increasing the efficiency of innovation and investment development of industrial sectors.

Key words: green economy, renewable energy sources, investment environment, innovative technologies, ecology, economic stability, production process.

Xozirgi globallashuv jaroyonlari yashil iqtisodiyotning sanoat tarmoqlariga ta’sir etish bilan bir qatorda kapitalni jalg qilish uchun qulay investitsiya muhitini yaratish juda muhimdir. Davlatlar ochiq muloqotni rag’batlantirishi, shaffof qoidalarni o’rnatishi va investitsiya xavfini kamaytirish uchun mustahkam huquqiy asoslarni ta’minlashi kerak. Yashil investitsiya tashabbuslarini ishlab chiqishda davlat va xususiy sektor o’rtasidagi hamkorlikning kuchayishi uzoq muddatli majburiyatlarni yanada kuchaytirishi va investorlarning ishonchi va ishonchini kuchaytirishi mumkin. Korxonalarning innovatsion rivojlanishi nafaqat ishlab chiqarish jarayoni, balki ularning samarali faoliyati bilan bog‘liq barcha sohalarni, shu jumladan ishlab chiqarishni tashkil etish, zamonaviy menejment va marketing kabi sohalarni qamrab oladi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar davomida iqtisodiyot tarmoqlarining innovatsion rivojlanishiga shart-sharoit yaratishga alohida e’tibor berilib kelmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 6 iyulidagi PF-165 sonli “2022-2026 yillarda O‘zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” gi Farmoni bilan mamlakatimiz innovatsion rivojlanish strategiyasi tasdiqlandi. Ushbu strategiya

iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada, shu jumladan qishloq xo‘jaligi, energetika, qurilish, ta’lim, sog‘liqni saqlashda innovatsion va texnologik rivojlanish bo‘yicha davlat siyosatining maqsadli yo‘nalishlarini belgilab berib uning asosiy yo‘nalishlari quyidagilardan iborat:

-innovatsion infratuzilma subyektlari tarmog‘ini shakllantirish orqali startap tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash; -innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning institutsional mexanizmlarini takomillashtirish orqali innovatsion faol tashkilotlar ulushini oshirish; -kichik tadbirkorlikning innovatsion faolligini oshirish orqali hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy jadal o‘sishini ta’minalash; -yangi turdagи mahsulotlar va innovatsion texnologiyalar yaratishning kompleks tizimini shakllantirish va bu orqali innovatsiyalar talabini rag‘batlantirish; -innovatsion faoliyat boshqaruvida inson kapitalini yanada rivojlantirish.

Shuningdek, mazkur strategiya doirasida innovatsion faoliyat subyektlari ya’ni sanoat ishlab chiqarish tashkilotlari sonini 613 tadan 2250 tagacha yetkazish, innovatsion infratuzilma subyektlari sonini 3 baravarga oshirish, innovatsion tadbirkorlik natijasida yaratiladigan yangi ish o‘rinlari sonini 4 baravarga oshirish maqsad qilingan.

Bundan tashqari, yangi innovatsion ishlanmalar sonini 2 baravarga oshirish, innovatsion markazlar sonini 494 tagacha yetkazish, texnologik innovatsiyalar bilan shug‘ullanuvchi mahalliy sanoat korxonalari sonini 600 tagacha yetkazish, hududlarda yaratiladigan yangi texnologiyalar sonini 384 tagacha oshirish, yillik patentlar sonini 184 tagacha yetkazish va ko‘plab boshqa vazifalar bajarilishi nazarda tutilgan [1].

Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirish va iqtisodiy o‘sishni ta’minalash masalalari ko‘plab iqtisodchi olimlarining tadqiqotlarida o‘rin olgan. Iqtisodiy adabiyotlarda innovatsiya tushunchasini (atamasini) dastlab qo‘llagan olim Y.Shumpeter bo‘lib, u o‘zining “Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi” (Theory of Economic Development) nomli asarida innovatsion jarayon natijasidagi o‘zgarishlarni quyidagi besh yo‘nalishga ajratib ko‘rsatib bergen: -yangi texnik va texnologik o‘zgarishlar yoki ishlab chiqarish jarayonini yangi bozor talablari asosida tashkil etish; -yangi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lgan mahsulot turlarini diversifikatsiyalash; -ishlab chiqarish jarayonlarida yangi xomashyolardan foydalanish; -ishlab chiqarishni tashkil etishda innovatsion boshqaruv usullaridan foydalanish; -yangi iste’mol bozorlarini shakllantirish [2]. Keyinchalik, sanoat korxonalarining innovatsion rivojlanishini ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini ta’minalashdagi ahamiyati ko‘plab ilmiy tadqiqot natijalarida ko‘rishimiz mumkin. Masalan, P.Drukerning fikricha, “Biznesning asosiy maqsadi mijozlarni jalb qilish bo‘lganligi sababli korxonani ikkita asosiy funksiyasi mavjud marketing va innovatsiya”dan iborat [3].

Innovatsiyalarning mamlakatlar barqaror o‘sishida va korxonalar raqobatbardoshligini ta’minalashda muhim drayver vazifasini bajarishi ko‘plab boshqa tadqiqotlarda ham aniqlangan. Ushbu tadqiqotlarda innovatsiya tushunchasiga turlicha yondashgan. Bir guruh tadqiqotchilar innovatsiya jarayonini tarmoqda yangi va texnologik murakkab mahsulot ishlab chiqarish bilan bog‘lashgan bo‘lsa, boshqa bir guruh tadqiqotchilar innovatsiya sifatida ko‘proq yangi boshqaruv-tashkiliy munosabatlar shakllanishi masalalariga o‘z e’tiborlarini qaratishgan.

Korxonalarning rivojlanishida innovatsiyalarning o‘rnii mamlakatimizning ko‘plab iqtisodchi olimlari tomonidan ham tadqiq etilgan. Xusan, R.Rashidov kichik biznesni innovatsion rivojlanishning hududiy imkoniyatlarini tadqiq etgan [4]. B.Baxtiyorov maqolasida Markaziy Osiyo mamlakatlari sanoat korxonalari innovatsion boshqaruvining hozirgi holati tahlil etilib Markaziy Osiyo mamlakatlari va O‘zbekiston sanoat korxonalarining innovatsion

boshqaruvining rivojlanish tendensiyalari qiyosiy taqqoslangan va mavjud muammolar aniqlangan [5]. Ablakulov K. mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida fan-texnika taraqqiyoti va innovatsion jarayonlarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar tadqiq etgan [6]. Hozirgi kunda innovatsion jarayonlar sanoat tarmoq korxonalarining iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlash bilan bir vaqtida ekologik barqarorlikka ham ijobjiy ta'sir etishi muhim hisoblanadi. Shu sababli so'nggi paytlarda iqtisodiy adabiyotlarda yashil iqtisodiyot, energiya tejamkorligi, tiklanuvchi energiyadan foydalanish samaradorligi kabi yo'naliishlarda innovatsion jarayonlarni tadqiq etish juda dolzarbdir.

Yashil iqtisodiyotdagi sanoat tarmoqlarining innovatsion-investitsion rivojlanish tendensiyalari bugungi kunda ko'proq e'tibor qozonmoqda. Yashil iqtisodiyot, yani ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini ekologik ravishda optimallashtirishga qaratilgan qisqartirilgan nom. Bu, atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan va resurslarni etkazib berishni minimalizatsiyalaydigan yoki tizimning yangi shaklini o'rganish orqali yaratilgan mahsulotlarni ishlab chiqarishni o'z ichiga olgan yashil iqtisodiyot prinsiplariga asoslangan.

Bu tendensiyalar quyidagilar o'rtaida ko'rindi:

1. *Innovatsion texnologiyalar va jarayonlar*: Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar katta ahamiyatga ega. Bu texnologiyalar energiya saqlash, atrof-muhitni saqlash, moddiy resurslarni israf etilmagan qilib olish va yashil texnologiyalarni o'rnatish bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

2. *Investitsiyalar va moliyaviy yordam*: Yashil iqtisodiyotga o'tishda investitsiyalar va moliyaviy yordamning muhim roli bor. Sanoat tarmoqlari innovatsion yondashuvlarga moliyaviy yordam ko'rsatish, yani innovatsion loyihalarni rivojlantirish uchun moliyaviy resurslarni jalb qilishning qulay shakllarini qidirish va amalga oshirish uchun investitsiyalarni jalb qilish zarur.

3. *Ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish*: Sanoat tarmoqlarining yashil iqtisodiyot prinsiplariga rioya qilish, jarayonlarni optimallashtirishni talab qiladi. Bu jarayonlar atrof-muhit uchun yaxshi bo'lgan va moddiy resurslarni samarali foydalanishga qaratilgan shaklga keltirilishi lozim.

4. *Energetika islohotlari*: Yashil iqtisodiyotda energiya samarali foydalanishga katta e'tibor beriladi. Bu esa, sanoat tarmoqlarining energiya islohotlarini optimallashtirish, yuqori energiya ta'sirlarini kamaytirish va alternativ energiya manbalari bilan ishlashni o'z ichiga oladi.

5. *Materiallarni qayta ishslash va tortish*: Yashil iqtisodiyotda atrof-muhitni saqlashning muhim qismi materiallarni qayta ishslash va tortishdir. Bu jarayonlar jarayonlarning effektivligini oshirish, moddiy resurslarni israf etilmagan qilib olish va atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan mahsulotlarni ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi.

Bu tendensiyalar sanoat tarmoqlarining yashil iqtisodiyotga o'tishi yo'naliishida muhim rol o'ynaydi va kelajakda sanoat sektorining yashil iqtisodiyot prinsiplariga rioya qilishga ko'proq e'tibor qaratiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyuldagи PF-165-sonli "2022-2026 yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития. -М.: Прогресс 1982. 388 стр.
3. Drucker P.F. Management: tasks, responsibilities, practices, Transaction Publishers, New Brunswick, NJ; London. – 2007.

4. Rashidov, R. (2022). Vozmojnosti regiona dlya innovatsionnogo razvitiya malogo biznesa. *Ekonomika i obrazovanie*, 24(1), 275–280. izvlecheno ot <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/948>
5. Baxtiyorov B. Markaziy Osiyo mamlakatlari va O'zbekistonda sanoat korxonalarining innovatsion boshqaruvi amaliyotining qiyosiy tahlili //Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2022. – T. 10. – №. 3. – S. 95-104
6. Аблакулов К. (2022). Широкое использование научно-технического прогресса и инновационных факторов для увеличения прибавочной продукции. *Экономика и образование*, 24(1), 89–94. извлечено из <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/918>
7. Sultanov Alisher Sabirjanovich, R.Nurimbetov, N.Nazirov, K.Tashmuhamedova, New challenges in housing management for a better life in Uzbekistan (Q4), International Journal of Psychosocial Rehabilitation. Vol.24, Issue 05, 2020, pp. 4937-4945. DOI:10.37200/IJPR/V24I5/PR2020203,<https://www.psychosocial.com/article/PR2020203/20554>
8. Sultanov Alisher Sabirjanovich, R.Nurimbetov, T.Xasanov. Improvement of the management system of housing and communal services in Uzbekistan, International Scientific Journal, Theoretical & Applied Science. Vol.71, Issue 03, 2019, pp. 66-71. DOI: 10.15863/TAS <http://www.t-science.org/arxivDOI/2019/03-71/PDF/03-71-9.pdf>
9. Sultanov Alisher Sabirjanovich. Prospective foreign experience out come implementations of housing fund management in Uzbekistan International Scientific Journal, Theoretical & Applied Science. Vol.84, Issue 04, 2020, pp. 201-207. DOI: 10.15863/TAS <http://www.t-science.org/arxivDOI/2020/04-84/04-84-36.html>
10. Sultanov Alisher Sabirjanovich, Foreign Experience in the Development of the Housing and Communal Services Market on the Basis of Public-Private Partnership, EUROPEAN JOURNAL OF LIFE SAFETY AND STABILITY. Volume 19, July, 2022. <http://www.ejlss.indexedresearch.org/index.php/ejlss/article/view/797>
11. Sultanov Alisher Sabirjanovich. From the housing fund in the communal economy improving the organization of effective use, WEB OF SCIENTIST: INTERBATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL. Volume 3, Issue 7, July, 2022. DOI: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/HJ537>
<https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/view/2204>
12. Ibragimova Gulchexra Toxirovna. The role of foreign investment in the economy of country, INDO – ASIAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY RESEARCH(IAJMR). Volume – 5; Issue - 2; Year – 2019; Page: 1640 – 1647 DOI: 10.22192/iajmr.2019.5.2 www.jpsscientificpublications.com
13. Ibragimova Gulchexra Toxirovna. Innovative development of economy: factors, opportunities and experience, International Journal of Scientific & Engineering Research Volume 11, Issue 2, February-2020
14. Ibragimova Gulchexra Toxirovna. [Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni](#), Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. Ijtimoiy, Iqtisodiy, ilmiy, ommabop jurnal. 2024-yil 29-fevral.
https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=0U8wZT8AAAAAJ&citation_for_view=0U8wZT8AAAAJ:u5HHmVD_uO8C

15. Isaeva N.Kh, Eldorbekov Gafurbek Iskandarbek oglu. Use of Experience of Foreign Countries in Investing Investment in the Education System, Spanish Journal of Innovation and Integrity; Vol. 6 (2022): Spanish Journal of Innovation and Integrity; 2023/8/21 <https://dspace.umsida.ac.id/handle/123456789/10890>
16. Isaeva N.Kh, Use of Experience of Foreign Countries in Investing Investment in the Education System, Scienceweb academic papers collection 01.01.2022 <https://scienceweb.uz/publication/4405>
17. Исаева Наргиза Хамидовна. Укрепление ресурсной базы коммерческих банков на основе инноваций, Наука и образование сегодня. 2021 3 (62) https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=HWckezcAAAAJ&citation_for_view=HWckezcAAAAJ:UeHWp8X0CEIC
18. Исаева Наргиза Хамидовна, Г.Ибрагимова. Формирование навыков экономической культуры будущих педагогов современной системы образования, Наука и образование сегодня. 2018 4 (27) 65-66. https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=HWckezcAAAAJ&citation_for_view=HWckezcAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC
19. Isaeva N.Kh. Effective ways to prepare future managers for economic activities, Экономика и социум. 2023 1(104) <https://cyberleninka.ru/article/n/effective-ways-to-prepare-future-managers-for-economic-activities>
20. Isayeva Nargiza Xamidovna, Omonxonova Muslimaxon Paxlavonxo‘ja qizi. Raqamlashtirish sharoitida ta‘limni moliyalashtirish va bo‘lajak menejerlarni iqtisodiy faoliyatga tayyorlash, E Conference Zone/ 24.12.2022 54-57. <http://www.econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/1816>
21. Наргиза Хамидовна Исаева. Современное развитие коммерческих банков в узбекистане, Наука и образование сегодня. 2022 2 (71) 62-63. <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-razvitiye-kommercheskih-bankov-v-uzbekistane>
22. Наргиза Хамидовна Исаева. О теоретических и практических аспектах депозитных операций коммерческих банков на основе инноваций, Вестник науки том 2, 1 (22)141-145. <https://cyberleninka.ru/article/n/o-teoreticheskikh-i-prakticheskikh-aspektah-depozitnyh-operatsiy-kommercheskih-bankov-na-osnove-innovatsiy>
23. Наргиза Хамидовна Исаева. Формирование финансовой компетентности у будущих специалистов по менеджменту образования, Вестник науки 2022, Том 5(50) <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-finansovoy-kompetentnosti-u-buduschihih-spetsialistov-po-menedzhmentu-obrazovaniya>
24. Nargiza Hamidovna Isaeva. Development of ensuring a resource base of joint-stock banks based on innovations, Theoretical & Applied Science, 2019 № 4 <https://elibrary.ru/item.asp?id=39211356>
25. Komolov Sadiriddin Xayriddinovich. Creating an attractive environment based on innovative investments in pharmaceutical industry, Journal of Management Value & Ethics, April-June 22 Vol. 12 No. 2, <https://www.jmveindia.com/journal/APRIL-JUNE-18-6-22.pdf>
26. Комолов Садириддин Хайриддинович. Формирование инновационных инвестиций в стратегическую деятельность промышленных предприятий, Научно-аналитический журнал “Наука и практика”, Российского экономического университета имени Г. В. Плеханова, Т. 14. № 3 (47). 2022

- [https://www.rea.ru/ru/org/managements/izdcntr/SiteAssets/Pages/archivenauka/%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%203%20\(47\).pdf](https://www.rea.ru/ru/org/managements/izdcntr/SiteAssets/Pages/archivenauka/%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%203%20(47).pdf)
27. Khamitova Mavluda Sindarovna. Statistical study of population migration processes in Uzbekistan, International bulletin of applied science and technology. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7969047>
28. Tuychiyeva Madina Gaffarovna. For The Research Title “Innovative strategies of foreign banks”, International Journal of Management and Economics Fundamental. 2023-12-24. <https://doi.org/10.37547/ijmef/Volume03Issue12-11>
29. Gaibnazarova Z.T., Gaibnazarov S.B. **Development of education system in the context of world experience and national specificity as an investment in human capital.** Journal of Critical Reviews. 2020, Vol. 7, Issue 12, P. 302-308. DOI: <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.12.57>. <http://www.jcreview.com/?mno=116300>
30. Gaibnazarova Z.T., Gaibnazarov S.B. Study of the Synthesis of the Stabilizer SG-1 by Phosphorylation of HIPAN. International Journal of Emerging Trends in Engineering Research. 2020, Vol. 8. Issue 9, P. 5472-5476. <https://doi.org/10.30534/ijeter/2020/91892020http://www.warse.org/IJETER/static/pdf/file/ijeter91892020.pdf>
31. Gaibnazarova Z.T. **Prospects for improving the forecasting of the gross domestic product of regions based on mathematical models.** Proceedings - 9th IEEE International Conference on Information Technology and Nanotechnology, ITNT 2023, Institute of Electrical and Electronics Engineers Inc., Samara, Russian Federation, 2023, pp. 1-4, doi: 10.1109/ITNT57377.2023.10139074. <https://ieeexplore.ieee.org/document/10139074>
32. Gaibnazarova Z.T., Gulamov M.S. Strategy for fair transition to the environmentally sustainable economy through the creation of «green» jobs. Ta’lim sifatini oshirishni tashkil etish va uni boshqarish texnologiyalari, Uzbekistan. 2024, yanvar 23. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10555207>
33. Butaboyev M., Gaibnazarova Z.T. Hududlarda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2023-1 (11-12). https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss11-12/a189
34. Курпаяниди К.И. Экономическая теория. Учебник. Фергана, 2023. DOI:[10.5281/zenodo.8347304](https://doi.org/10.5281/zenodo.8347304)
35. Климчена Л.С., Гаибназарова З.Т. Рост электронной торговли на потребительском рынке. В книге: Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость. Материалы XVI Международной научно-практической конференции. Минск, 2023. С. 181.
36. Gaibnazarova Z.T., Farkhodov B.U. Methods of evaluating the effectiveness of innovative investment in industrial enterprises. Scientific and analytical journal Science and Practice of the Plekhanov Russian University of Economics. 2022. Т. 14. №3 (47). С. 72-83.
37. Gaibnazarova Z.T., Farkhodov B.U. Development trend of the world and domestic automotive industry in modern conditions. Scientific and analytical journal Science and Practice of the Plekhanov Russian University of Economics. 2022. Т. 14. №4 (48). С. 81-94.
38. Гаибназарова З.Т. Анализ инвестиционной деятельности железнодорожной системы Республики Узбекистан. Научно-аналитический журнал Наука и практика Российского экономического университета им. Г.В.Плеханова. 2021. Т. 13. №3 (43). С. 79-91.